

OED

v/Heidi Lundeberg

Vår ref. 15/01725-3

energimeldingen@oed.dep.no

Oslo 9. desember 2015

KS Bedrifts innspill til OEDs arbeid med energimeldingen

Norge som fornybarnasjon

Norge står foran store utfordringer. Vi må bevege oss mot et lavutslippssamfunn både nasjonalt og globalt. Vi trenger derfor en omstilling mot en grønnere økonomi. Dette må norske myndigheter stimulere til. Vi må legge til rette for å etablere nye energiløsninger i det grønne skiftet.

Norge er en stor energinasjon i dag, mye basert på vår olje- og gassproduksjon. Men vi har også en av verdens beste energimikser i forhold til eget elforbruk. Dette må vi bruke i videre utvikling av et lavkarbonsamfunn, og ta del i den verdiskapningen som er og som vil komme. Også her hjemme må vi derfor skattlegge fossilt energiforbruk for å stimulere til bedre klimaløsninger og alternativ bruk av vår fornybare energi.

KS Bedrift støtter opprettelsen av fornybar fond som kan fremme utviklingen av grønn teknologi. Det er nødvendig for Norge å evne og bruke de fordeler vi har i dag i form av kompetanse og økonomiske ressurser til å etablere ny næring som vi kan leve av i fremtiden.

Det grønne skiftet

«Det grønne skiftet», også kalt lavutslippssamfunnet, har i praksis pågått lenge, men i Norge har det fått ny oppsving med regjeringens og stortingets nødvendige fokus på hva nasjonen skal leve av etter olje og gass.

Regjeringen skriver om det grønne skiftet at: «De globale klima- og miljøutfordringene krever omstilling til et samfunn hvor vekst og utvikling skjer innen naturens tålegrenser. Det må skje en overgang til produkter og tjenester som gir betydelig mindre negative konsekvenser for klima og miljø enn i dag. Samfunnet må igjennom et grønt skifte. Det vil være krevende, men fullt mulig.»

Overgang til lavutslippssamfunnet må skje innenfor en periode på 30-50 år. Det forventes at 50 år fram i tid vil verdens befolkning øke med minst 50 prosent. Det grønne skiftet må derfor også være globalt. En globalisert økonomi legger rammer for samfunns- og næringsutvikling, politikkutforming og offentlig virkemiddelbruk. Norge har en liten og åpen økonomi som i større grad enn andre påvirkes av vilkår vi ikke

råder over selv. Samtidig må Norge, som alle andre land, finne sin egen vei til en grønn økonomi.

I Norge sier man at et skifte i økonomien må innrettes slik at den skaper flere arbeidsplasser. Vår posisjon som en sterk energinasjon må benyttes til å utvikle nye grønne jobber. Denne muligheten til å drive teknologiutvikling og være i forkant må vi utnytte. Lokalt forankrede bedrifter som er eid av lokale myndigheter står i en særstilling for å gjennomføre gode klimatiltak. De har allerede lagt til grunn samfunnets beste i sine formålsparagrafer, og gjør allerede mye av det som kreves for å nå målene om et lavutslippssamfunn.

EU og styringssignalene er viktig premissgiver for norsk energipolitikk

Europeisk og nordisk samarbeid påvirker norsk energipolitikk i stor grad. Det ser vi gjennom ulike direktiver og forordninger som er relevante for Norge, og på utviklingen av et felles nordisk sluttbrukermarked. Likevel ser vi en tendens til at Norge skal være «best i klassen». Vi har kommet svært langt når det gjelder åpne energimarkeder i Norge. Denne utviklingen har gått mye lengre i Norge enn i store EU-land som Tyskland og Frankrike.

Det er interessant at EU ønsker å se nærmere på samhandling mellom ulike sektorer i forhold til å fremme mål om mer bærekraftig energi- og klimapolitikk. KS Bedrift har medlemmer innenfor både energi, avfall og sjøtransport og erfarer at på flere områder kan sektorene lære av hverandre og også utnytte ressurser bedre gjennom samhandling. Her mener vi det også ligger mulighet for nye grønne arbeidsplasser.

I Europa er det i flere land vanlig med Multi Utilities, noe som i denne sammenheng er en stor fordel. Det er derfor en utfordring at vi i Norge foreslår rammer som gjør det noe vanskeligere å utnytte disse mulighetene. Krav om selskapsmessig og funksjonelt skille også for selskap med færre enn 100 000 kunder, mener vi er uheldig med tanke på at Europa for øvrig holder fast på denne grensen.

KS Bedrift mener at norske myndigheter kan gjøre mye mer for å sørge for best mulig vilkår gitt de spesielle norske forholdene med tynt befolkningsgrunnlag og mye billig fornybar energi. Norge må i minst mulig grad innføre særnorske regler som får negative konsekvenser for aktørene i det norske kraftmarkedet. KS Bedrift mener at Norge må implementere tredje energimarkedspakke uten særnorske innstramminger.

KS Bedrift støtter utviklingen av et felles, transparent engrosmarked på energi. På dette området kan NordPool spille en rolle som en av flere europeisk børser. Transparens i prissettingen på engrosmarkedet er svært viktig for å gi en god pris til forbruker. Derfor ønsker vi at Norge jobber videre med å fremme integrasjon av engrosmarkedene, med utviklingen av transparente børser.

Fornybarsatsningen i Norge, Elsertifikater med Sverige, ETS

Fornybarsatsning

KS Bedrift mener at Norge må ta et snarlig standpunkt overfor EU hvordan vi vil utvikle fornybare ressurser framover. KS Bedrift er tilhenger av en offensiv satsning på fornybar energi i Norge og globalt. Norske kraftpriser må øke for å gi tilstrekkelige investeringsincentiver i Norge. Mer fornybar produksjon i Norge vil gi oss ytterligere

overskudd av kraft. Uten forventning om avkasting er videre utbygging i Norge lite aktuelt. Det må derfor etableres tilstrekkelig kapasitet for utveksling med andre land gjennom mellomlandsforbindelser for å kunne eksportere overskuddskraften.

Det er et mål at norsk fornybar energi erstatter fossilt brensel både lokalt og globalt. I Norge er vi nå langt fremme på å elektrifisere transportsektoren. Vi mener det er et viktig oppdrag som nå er gitt Enova for å elektrifisere sjøtransporten. Det er også viktig å finne flere områder som kan nyttiggjøre seg ren norsk kraft. Som eksempel er produksjon av hydrogen med vindkraft et svært spennende satsningsområde som kan bidra til reduserte utslipp både her hjemme i Norge og globalt.

Vi støtter Norges offisielle innspill til EU om at nye fornybarmål ikke skal være bindende på nasjonalt nivå. Dette må likevel ikke bli en sovepute. EU kommer til å følge opp sitt vedtak om 27 % fornybar energi i 2030 gjennom en ny modell for overvåking av medlemslandene. Mye fornybar produksjon i Europa, og trolig også i Norge etter hvert, vil være produsert lokalt i mindre enheter. Det er en trend at sluttbrukere ønsker å produsere sin egen strøm, og de blir mer selvforsynt. Dette fører til at det stilles større krav til strømmnettene for å balansere uregulerbar kraft opp mot forbruket. Dette innebærer innføring av mer automatisert nett, også kalt smarte nett. Det er viktig at regelverket legger til rette for en slik utvikling.

For den innenlandske utbyggingen av ny fornybar energi er det viktig at Statnett bygger ut sentralnettet i tide. Dette innebærer at fremdriften i prosjektene opprettholdes. KS Bedrift mener også det er svært viktig at inntektsreguleringen og tariffingssystemet utvikles på en måte som gir gode insentiver til å bygge tilstrekkelig nettkapasitet.

Elsertifikater

KS Bedrift mener at elsertifikatmarkedet så langt ikke har gitt ønsket utvikling i Norge. Ordningen har likevel sin verdi gjennom at Norge vil nå målsetningen i EUs fornybardirektiv, siden vi får godtgjort totalt utbygde ressurser i Norge og Sverige.

For norske aktører har det vært tøft å konkurrere med svensk vindkraft. På den annen side har det kommet fram noe ny vannkraft også i Norge. Fremover må det være en forutsetning at vi får like rammevilkår i begge land.

Forholdet til Europa

Mellomlandsforbindelser

KS Bedrift er positive til Statnetts vedtatte kabelprosjekter. Som systemansvarlig bør Statnett ha det overordnede ansvaret for å utrede behovet for flere kabler.

Konsesjoner for fornybar kraftproduksjon

EUs statsstøtteregulering gir anledning til regional auksjonering av ny produksjon, noe som kan bidra til å sikre at ny fornybar energi kommer der hvor nettkapasiteten og behovene er størst. Det kan åpnes opp for at det blir europeiske auksjoner, hvor også norske aktører kan ligge i front for fornybar utvikling også andre steder i Europa. Det kan komme nye behov og forpliktelser for fornybar energi. KS Bedrift mener at Norge må utrede muligheten for regional auksjonering på nasjonalt og europeisk nivå for å møte eventuelle fremtidige bindende fornybarmål.

Når det gjelder regional auksjonering kan Norge innta en offensiv holdning gjennom å oppmuntre til en slik «grenseløs» utvikling av fornybare ressurser. Dette kan skje gjennom at det blir åpne europeiske auksjoner i hvert land, hvor aktører fra andre land kan by på prosjektene. Det kan også tenkes at det blir mulig å auksjonere fornybarforpliktelser til andre land, altså at et prosjekt i Sverige kan telle mot norske forpliktelser. I det tilfellet trenger ikke Norge å ta all fornybarutbygging på hjemmebane før vi har fått på plass kabler eller industri som kan ta unna veksten i energiproduksjon. Slik auksjonering vil kunne gi gode vilkår for norske aktører, om de får mulighet til å by på prosjekter i hele Europa, hvor kostnadene kan være lavere. Her kan norske myndigheter spille en viktig rolle framover.

Organisering av kraftsektoren

KS Bedrift mener at dagens organisering er hensiktsmessig. Systemansvaret må ligge hos Statnett som TSO, men oppgaver kan gjerne delegeres til underliggende nett. Detaljregulering av hvordan selskapene skal organisere seg er hemmende for bransjens utvikling. Etter vårt syn må reguleringen være oppgavestyr.

DSOer

Ved en eventuell fremtidig endring av dagens DSOers rolle og oppgaver må nøytralitet vektlegges. Dette er spesielt viktig dersom den nye rollen skal ha et overordnet ansvar i forhold til investeringer i nett og produksjon. Primært bør ikke en slik ny DSO eie egen produksjon eller nett.

Det åpnes i EUs tredje elektrisitetsdirektiv for at DSOer kan gis nye oppgaver. Alle norske nettselskaper er og vil bli definert som DSOer per dato. Spørsmålet er om alle dagens DSOer, eller noen få utvalgte, skal få nye oppgaver med blant annet regional nettplanlegging. Før man planlegger organiseringen av sektoren mener KS Bedrift at det må klarlegges hvilke oppgaver en slik ny DSO skal få. Det er svært viktig at en DSO opptrer nøytralt og ikke-diskriminerende i forhold til alle nettselskap og produsenter i DSOens område. Det beste er om det opprettes helt nye selskaper, som kan være forpliktende samarbeidskonstellasjoner mellom eksisterende nettselskaper. Vi tror også det kan være aktuelt å ha flere enn de 17 DSOer som Reitens ekspertgruppe foreslo. Kraftsystemet er ulikt organisert i ulike deler av Norge, noe som ved siden av historikk også er et resultat av forskjellig geografi og demografi. Det vil derfor naturlig nok kunne variere over landet hvordan utfordringene bør løses.

KS Bedrift er svært kritisk til å gi enkeltelskaper mulighet til å styre investeringene til selskaper som er underliggende i regionen. Det bør stilles svært strenge krav til nøytral opptreden i investeringsbeslutninger både i forhold til nett- og produksjonsinteresser.

Vi forventer at energimeldingen evner å opprettholde Norges posisjon med et av verdens mest effektive kraftmarkeder. Dette innebærer å opprettholde mangfoldet av kraftleverandører i det norske markedet slik at fortsatt god konkurranse sikres.

Endre organisering av nettet

Vi ser at effektivisering av bransjen vil bli kritisk i forhold til det forventede økte kostnadsnivået. Å holde dette så lavt som mulig blir viktig også for bransjens omdømme. Mange mener at stordriftsfordeler best hentes ut ved å etablere større selskaper, men dette vil ofte være forbundet med store lokalpolitiske utfordringer. Derfor bør det legges til rette for mest mulig samarbeid. På den måten kan lokale selskaper være i stand til å

løse oppgaver sammen, samtidig som samarbeid kan gi klima for eventuelle frivillige fusjoner senere.

Fusjoner ses gjerne på som en løsning for effektivisering, men eierne ser at med fusjoner mister lokalsamfunnet verdifull kompetanse styring og kontroll. Feilrettingstiden i distriktene øker med større selskap. Tilstedeværelse av materiell og mennesker viser seg å være kritisk når hendelsene har inntruffet og avgjørende for hvor raskt man får utbedret feilene.

Samfunnets avhengighet av strøm øker. God beredskap ivaretas gjennom lokal tilstedeværelse av mennesker og materiell. Dette ser vi i alle større uværshendelser. Om de lokale energiselskapene forsvinner vil mange lokalsamfunn miste bemanning i områder som er utsatt for storm. Dette vil føre til lengre avbrudd enn de har i dag.

Myndighetene har gitt uttrykk for en viss bekymring når det gjelder kjøp av beredskapstjenster, da flere selskaper inngår kontrakter med den samme leverandøren. For å øke beredskap og få ned kostnader etableres det stadig flere samarbeidsformer mellom lokale energiselskaper. Dette gir muligheter til å gjøre en konsentrert innsats mulig ved større utfall.

Eiers styringsrett

KS Bedrift mener at eiers styringsrett nå og i framtiden må sikres. Eier må kunne organisere virksomheten i selskapene de har eierinteresser i på en optimal måte i forhold til egne mål. Denne styringsretten må særlig gjelde for offentlige eiere av virksomheter som har fellesskapets beste som målsetting. Lokale energiselskap drives med lokal tilstedeværelse.

De fleste energiselskapene har både nett og kraftomsetning. Dersom antall nettselskaper reduseres dramatisk vil utviklingen gå i retning av også færre kraftleverandører med større marginer og høyere strømpriser. Innføring av funksjonelt skille for alle selskaper, vil trolig føre til at mange vil slutte med kraftomsetning. Det er selvfølgelig vanskelig å spå hvor mange kraftleverandører som blir igjen, men erfaringer fra enkelte andre land er alarmerende. Et eksempel er Storbritannia hvor både kunder og politikere er misfornøyde med bransjen. De opplever rekordhøye priser mens kraftleverandørene kalt «The Big Six» tar ut svært store overskudd i en tid hvor innbyggerne ennå sliter med ettervirkningene fra finanskrisen.

Endring i forbruk og produksjon

Endring i kundenes forbruksmønster

Norge må ta høyde for mer uforutsigbar bruk av energi, og mer effektuttak. Derfor er det nødvendig å satse på forskning på lagringskapasitet. Norske myndigheter må ta en tydelig rolle for finansiering av gode prosjekter, samtidig som de legger til rette for piloter og lokale tester over hele landet. Alle nettselskaper må forholde seg til utviklingen, og det er nødvendig med stor grad av involvering i bransjen. Samtidig vil markedet endre seg når nye aktører med kompetanse på store datamengder (Big Data), og andre tredjeparter kommer på banen. Bedre systemer for lagring og energistyring vil potensielt ta brodden av de mest krevende nettforstyrrelsene i fremtiden, noe som også kan redusere de store investeringsbehovene.

Endring i produksjonsmønster og smarte nett

Den teknologiske utviklingen i Europa går mot mer lokal produksjon fra flere ulike energikilder. Og det forskes på lagring av kraft og styrt forbruk i såkalte «mikronett». Dette tilsier at det blir et enda større behov for kompetanse og ressurser i form av lokal tilstedeværelse av energiselskapene.

På tross av at vi har mye regulerbar vannkraft i Norge, vil det skje en utvikling i retning av mer desentralisert produksjon slik vi har nevnt over. Vi ser også en trend mot at sluttbrukere også produserer kraft selv og går over til å bli plusskunder. Dette er et skifte vi mener at Norge kan bidra til gjennom rammevilkår som legger til rette for at sluttbrukerne kan ta i bruk ny teknologi som solenergi og lagringsmuligheter. Etter hvert som teknologien blir konkurransedyktig med ordinær kraftproduksjon, må rammevilkårene harmoniseres.

Rammevilkår for produksjon

KS Bedrift mener at en viktig oppgave for myndighetene er å legge til rette for å bygge fornybar produksjon som kan erstatte fossilt forbruk.

Vannkraft

Norge har en svært høy andel av vannkraft i vår kraftproduksjon, både stor og liten vannkraft. KS Bedrift mener at rammevilkårene for kraftproduksjon, så langt det er mulig, må være teknologi-nøytrale. I dag ser vi at en av våre viktigste ressurser, vannkraft, blant annet beskattes strengere enn annen næring, gjennom økt grunnrentebeskatning. Dette mener vi er svært uheldig, blant annet for opprusting og utvidelse av eksisterende vannkraft. Det er viktig å endre rammevilkårene slik at det legges til rette for at disse prosjektene gjennomføres.

Vindkraft

Det er gitt mange konsesjoner for bygging av vindkraft i Norge. På tross av et felles sertifikatmarked med Sverige for å stimulere til bygging av fornybart, bygges det av flere grunner mer vindkraft i Sverige. Norske myndigheter må fortsatt arbeide for å få harmonisert øvrige rammevilkår i Norge og Sverige.

Bioenergi

Biogass vil også kunne utgjøre et viktig element i utviklingen av utslippsfri transport. Organisk avfall inneholder viktige ressurser i form av biogass. Behandlingsanlegg og avfallsleverandører trenger langsiktighet og forutsigbarhet når det nå skal legges en ny strategi for biogass i Norge. Det er blant annet behov for støtte til anlegg, uavhengig av når de er bygget. Vi vil ha rammebetingelser som tar hensyn til koblingene mellom samferdsel, energi, avfall, landbruk og næringsmiddelproduksjon slik at gode samfunnsmessige løsninger kan oppnås. Lokale hensyn og behov må legges til grunn ved vurdering av behandling.

Det bør forskes videre for å kunne benytte vår tilnærmet CO₂-frie kraftproduksjon til å lage biokull for eksport. Dette kullet kan erstatte fossilt brensel og vil gi et positivt bidrag til å kutte klimagassutslipp.

Fjern- og nærvarme

Energigjenvinningsanleggenes konkurransesituasjon er under press, og tåler ikke svekkede rammer. Langsiktighet og forutsigbarhet er en forutsetning for store

investeringer i behandlingskapasitet. Energigjenvinningsanleggene utgjør en vesentlig del av avfallsbehandlingen i hele Norge, og vil alltid være viktige i forhold til lokal og nasjonal beredskap.

Nasjonal kapasitet for behandling av eget avfall er derfor viktig. Anleggene er dessuten en helt nødvendig forutsetning for landets fjernvarmesatsing. Nye krav må alltid inngå i en langsiktig plan, og lokale hensyn og behov må legges til grunn. Innovasjon krever teknologinøytrale rammebetingelser. Etter hvert som mer og mer avfall vil gå til materialgjenvinning og ressursgjenvinning på annen måte, må det arbeides for å sikre råvarer til eksisterende anlegg.

I det grønne skifte er det viktig at overskuddsvarme fra industrien utnyttes også i de nærmeste 20-30 år. Det finnes en rekke miljøvennlige energiløsninger innen fjern- og nærvarme, som for eksempel fjordvarme, hvor norske aktører ligger i front. Dette bør det bygges videre på.

Energieffektivisering og nytt strømforbruk

Energieffektivisering

KS Bedrift støtter Enovas rolle når det gjelder å sørge for energieffektivisering og også nå legge til rette for utslippsfri transport. Det er derfor positivt med en styrking av Enova økonomisk over tid. Tiltak innen energieffektivisering må søkes å ses i sammenheng med utbygging av fornybar energi. Dagens og fremtidens bygg blir stadig mer energieffektive. Dette vil føre til økt kraftoverskudd som vi må kunne utnytte til å redusere fossilt forbruk. Det være seg industrielt, til transport eller eksport.

Energiselskapene kan også ta en rolle gjennom sitt samfunnsansvar ved å etablere kommersiell virksomhet i forhold til å gi kundene tilbud om gunstige vilkår ved redusert forbruk.

Endret strømforbruk

Vi har svært høy andel av fornybar energi i vår kraftproduksjon. Samtidig har vi overskudd av kraft i dag, og trolig i mange år fremover. Derfor egner Norge seg svært godt når det gjelder å elektrifisere transportsektoren. Norge er godt i gang med å elektrifisere persontransporten, både i form av import av rene elbiler, og ikke minst ladbare hybrider. Myndighetene bør fortsette planlegging av et lengre perspektiv for utbygging av ladeinfrastruktur i Norge, i samarbeid med lokale nettselskaper.

Et interessant forbruksområde vi ser i dag er datalagringshaller. Myndighetene må arbeide for å legge rammevilkårene til rette slik at slike storforbrukere av strøm, og andre, vil lokalisere sin virksomhet i Norge og bruke vår fornybare kraft.

Et annet spennende område er produksjon av hydrogen ved hjelp av fornybar norsk kraft. Hydrogen kan brukes til transport her hjemme i Norge, og kan også eksporteres. Vindkraft kombinert med produksjon av hydrogen demper også press på overføringsnett. Transporten av hydrogen bør søkes utført med klimavennlig transport.

Elektrifisering av sokkelen er et annet tiltak som vil gi mer elektrisitetsuttak og erstatte fossilt brensel. Det er likevel et svært kostbart klimatiltak. Der elektrifisering betegnes som mest lønnsomt er det viktig med en utredning av nettbehovene på land.

Oppgraderinger og nytilknytning må betales med anleggsbidrag, også i masket nett. Spesielt ønsker vi ikke at elektrifisering av sokkelen skal subsidieres av norske forbrukere. Dette vil være et positivt bidrag til en samfunnsmessig god nettutvikling. Meldingen må derfor vurdere hvordan det kan etableres et regelverk for å ta anleggsbidrag også i masket nett.

Oppsummering

Norge må benytte tidsvinduet vi har nå til å ta en rolle som ledende i verden når det gjelder fornybar energiproduksjon og forbruk. Vi bør legge rammevilkårene til rette slik at storforbrukere av strøm vil lokalisere sin virksomhet i Norge og bruke vår fornybare kraft.

Vi mener Norge bør satse stortilt på teknologiutvikling for å møte tapet av arbeidsplasser i oljenæringen. For energiforsyningen kan grønne jobber utvikles innenfor nettutviklingen mot smarte nett, fornybar produksjon og erstatte fossilt forbruk. Dette vil være viktig for å møte de endringene utviklingen av strømforbruket representerer, og endring mot mer uregulerbar produksjon. Ny teknologi bør utvikles både i Norge og i europeiske prosjekter.

Norge bør ikke ligge foran EU på alle energipolitiske områder. Vi bør følge europeisk regelverk, både for å unngå kostbar reversering dersom EU endrer retning, og for å unngå at norske aktører mister konkurransekraft med våre viktigste handelspartnere. Et viktig eksempel er strukturen på energiselskaper, hvor man i Europa har en rekke lokale energiselskaper som kan spille en rolle som lokale tilretteleggere av det grønne skiftet.

Med hilsen
KS Bedrift

Bjørge R. Rydsaa
administrerende direktør

Kristin Lind
direktør energi

Kopi:
NVE